

דשמתוח⁽²¹⁾ ומית בשמתיה, והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע שבאופן זה נזקקים.

ב. והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, שאין נזקקים לנכסי יתומים קטנים אלא אם כן שמתוה ומית בשמתיה, ולא כרב נחמן שסובר שלעולם נזקקים לנכסי יתומים קטנים, [מעשה חושב בהבנת רש"י].

ומקשינן לרב פפא שסובר שהטעם שאין נזקקים, משום מצוה: תנן במשנתנו, שום היתומים שלשים יום, ושום ההקדש שלשים יום, ומכריוזין בבוקר ובערב, ומוכח שנוזקקים לנכסי יתומים קטנים, ובמאי עסקינן? אילמא בבעל חוב עובד כוכבים שאינו רוצה להמתין עד שיגדלו ומשום כך נזקקים, מי צאית [וכי ישמע בקולנו], להמתין את ימי ההכרזה ולא לגבות, ואם כן מה שייך הכרזה?!

אלא פשיטא שמדובר בבעל חוב ישראל, ואם כן מדוע נזקקים לנכסי יתומים קטנים?

ומפרשינן לקושיין: בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע שסובר שהטעם שאין נזקקים הוא משום צרי, מוקי לה כשהייב [כשאבי היתומים] מודה בשעת מיתתו שעדיין חייב הוא, ועל כן נזקקים! אלא לרב פפא שסובר שהטעם שאין נזקקים הוא משום מצוה, ואפילו ודאי לא פרעו אין נזקקים — קשיא!

ומשנינן: אמר לך רב פפא:

א. אי בעית אימא יש לפרש משנתנו: שמדובר להגבות כתובה לאשה, וכתובה גובים משום חינא של האנשים בעיני הנשים, על ידי שגובה כתובה שלו אפילו מיתומים קטנים.

ב. ואי בעית אימא יש לפרש משנתנו כמו שפירשנו בתחילה: בבעל חוב עובד כוכבים שאינו מוכן להמתין עד שיגדלו, ומשום כך נזקקים לו. ומה שהקשינו: שאם כן אף לזמן ההכרזה לא ימתין, כאן מדובר: שקיבל עליו העכו"ם לדון בדיני ישראל שעושים הכרזה, ועל כן מוכן להמתין כל זמן ההכרזה.

ומקשינן אשנויא בתרא: אי כך שמדובר שקיבל עליו לדון בדיני ישראל, אם כן מקבל עליו גם דין ישראל שאין נזקקים לנכסי יתומים קטנים, ואם כן לינטר להו עד הגדלי [ימתין ליתומים עד שיגדלו] ולא ניזקק ליתומים קטנים?

ומשנינן: מדובר בבעל חוב עכו"ם שקיבל עליו לזו להמתין זמן הכרזה, ולא קיבל עליו⁽²²⁾ לזו שלא להזקק לנכסי יתומים קטנים, ועל כן נזקקים. [ביאור הגמרא נתבאר עפ"י משמעות רש"י, ורא"ש בשיטמ"ק].

הלווה אינו חייב אי אפשר לגבות גם מהערב. אך צריך עיון לפי דבריו איך גובים מלקוחות קטנים.

21. כתב רגמ"ה שלדעת שלחו מתם רק בשמתוה ומית בשמתיה אין חשש צרי, אבל בחייב מודה עדיין יש חשש צרי.

22. ביאר הרא"ש שמדובר כאן בחוב שאין עליו ריבית ומכל מקום גובים מהיתומים כיון שאין המלוה הגוי מוכן לחכות עד שיגדלו, ולכאורה הדבר לא מובן, מה בכך שאינו מוכן לחכות אך מדוע בית דין גובים שלא כדין מיתומים קטנים.

רבא אמר טעם שלישי לדין שאין נזקקים לנכסי יתומים קטנים: **משום שובר**, כלומר: חוששים שמא נפרע השטר, ונתן הבעל חוב לאבי היתומים שובר לעדות בידו שנפרע, אלא שהיתומים אינם יודעים היכן הוא, ועל כן אין נזקקים להם.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא: ומי חיישינן לשובר?

והתנן: אשה גרושה הנפרעת כתובתה מנכסי בעלה **שלא בפניו**, וכגון ששלח לה גט ממדינת הים, לא תפרע אלא בשבועה שלא נפרעה כתובתה, ובשבועה על כל פנים — נפרעת.

ואמר על משנה זו ר' אחא שר הבירה [כך כינויו]: **מעשה בא לפני ר' יצחק נפחא לאנטוכיא, ואמר: לא שנו במשנה זו שעל ידי שבועה היא נפרעת, ויורדים בית דין לנכסי אדם שלא בפניו, אלא בכתובת אשה, משום חינא!** שימצאו האנשים חן בעיני הנשים — על ידי שנפרעת כתובתו אפילו שלא בפניו — לינשא להם. אבל בעל חוב הבא ליפרע מנכסי החייב לו, אפילו בשבועה לא יפרע, ואין בית דין יורדים לנכסיו עד שיחזור. ורבא אמר רב נחמן חולק: שאפילו בעל חוב נמוי יפרע [בשבועה] שלא בפניו.

והשתא מקשינן: ואי חיישת בבא ליפרע מנכסי יתומים קטנים לשובר, ועל כן אין

תו מקשינן לרב פפא, תא שמע ברייתא דלעיל: ואומר [המכריז] וכו', על מנת ליתן לאשה — כתובתה, ולבעל חוב — חובו נמכרת שדה זו של יתומים. הרי שנזקקים לנכסי יתומים קטנים לגבות מהם. ובמאי עסקינן? אילמא **בעל חוב עכו"ם** שאינו רוצה להמתין עד שיגדלו, ועל כן נזקקים, מי ציית להמתין זמן הכרזה ולא לגבות, ואם כן מה שייך הכרזה? אלא פשיטא **בעל חוב ישראל**, ואם כן אמאי נזקקים?

ומפרשינן לקושיין: בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע, מוקי לה כשחייב מודה שעדיין חייב הוא! אלא לרב פפא שאין נזקקים אפילו כשחייב מודה. בשלמא זה שכתוב בברייתא שמגבים לאשה כתובה מנכסיהם, לא קשה לרב פפא כי לכתובה הרי נזקקים משום חינא, אלא בעל חוב, קשיא!

ומשנינן: לעולם כמו שפירשנו בתחילה, **בעל חוב עכו"ם** שאין רוצה להמתין עד שיגדלו, ועל כן נזקקים, אלא כגון שקיבל עליו לזון בדיני ישראל שמכריזים, ולכן שייך הכרזה.

ומקשינן: אי קיבל עליו, לינטר לחו גם עד דגדלי היתומים, ולמה נזקקים?

ומשנינן: שקיבל עליו לזון: לדין הכרזה, ולא קיבל עליו לזון: להמתין עד שיגדלו, ועל כן נזקקים!

או יש לפרש שזוהי טובה ליתומים שיגבו מהם בית דין, שאם לא יגבו הבית דין יקח מהם הגוי מעצמו יותר ממה שחייבים, ועדיף ליתומים שבית דין יגבו רק כמה שהחוב ולא יותר.

והגרי"ז ביאר, שתקנות חז"ל הם רק לישראל ולא לגוי, וממילא הגוי אינו מחוייב באמת לתקנה שלא גובים מיתומים קטנים ולכן בית דין גובים לו.

אמר האב: תנו שדה זו ומנה [או מנה] זו לפלוני בחובי! נזקקין לשלם לו, ואף אין מעמידין אפוטרופוס, שיחקור: שמא אף שאמר האב "תנו", כבר פרעו, אלא ששכח. שכיון שייחד האב שדה זו ומנה זו, ודאי ברור לו לאב שלא פרע, ואין לחשוש לכלום.

אבל אמר האב: תנו שדה סתם ומנה סתם לפלוני בחובי! נזקקין ומעמידין אפוטרופוס, שחוששים שמא כבר פרעו האב בפני עדים או כתב לו שובר, ועכשיו שכח, ולפיכך מעמידין אפוטרופוס כדי שיחקור הדבר. ורש"י פירש: שמעמידין אפוטרופוס כדי שיברור ליתומים חלק יפה, ולהגבות לבעל חוב מן הזיבורית.

אמרי נהרדעי לחלוק על רבא: בכולהו ואפילו מנה זו ושדה זו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס, לבר [חזין] מנמצאת ליתומים

נזקקים לנכסיהם אפילו בשבועה, התם נמי — בבעל חוב שבא ליפרע מנכסי החייב לו שלא בפניו — ניהוש לפרעון, ונחשוש שיש בידו שובר (23) המעיד על הפרעון, ומדוע אמר רבא בשם רב נחמן, שבשבועה הוא נפרע שלא בפניו.

ומשנינן: אמר ליה רבא לרב הונא בריה דרב יהושע: התם בבא בעל חוב ליפרע שלא בפניו, שאמרנו שנפרע ולא חוששים לפרעון ושובר, כדאמרינן טעמא: שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו בהלואה, והולך ויושב לו במדינת הים [ואתה נועל דלת בפני לווין — גמ' כתובות פח].

אמר רבא, הלכתא: אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים, אלא כשחייב מודה או שמתה ומית בשמתיה, משום שחוששים לשובר. ואם אמר האב קודם מיתתו: תנו לפלוני בתשלום חובי! נזקקין, שזהו חייב מודה.

וביאר השפת אמת שהרי יש מחלוקת אם כותבים שובר או לא, ורב הונא סובר שלא כותבים שובר וממילא אין כזה חשש אלא רק חשש צררי, ועל החשש הקטן של צררי הבין רב הונא שמועיל הטעם שלא יהא כל אחד וכו'. אך לרבא שאומר שאין גובים מיתומים משום שובר והיינו שפוסק שכותבים שובר, וזה חשש גדול מאד ועל זה הבין רב הונא שלא יועיל הטעם שלא יהא כל אחד וכו'.

ובעיקר קושיית התוספות כתב השפת אמת שברש"י בע"א משמע שכל החשש צררי הוא רק שבשעת מיתה נתן הלואה צררי למלוה, ואם כן, בלוה שהלך למדינת הים שלא היה כאן בשעת מיתה אין חשש צררי ורק לרבא קשה משום חשש שובר.

23. הקשו התוספות, הרי גם לרב הונא קשה הקושיא איך גובים שלא בפני בעל חוב והרי יש חשש צררי? ותירצו התוספות, שבזה הבין רב הונא שיש את הסברא שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב לו במדינת הים, ורק על הטעם של רבא משום שובר הוקשה לו שיש לחשוש בגביה שלא בפניו.

ותמה השפת אמת שהרי רב הונא סובר שחשש צררי הוא חשש יותר גדול מחשש שובר, שהרי לדעתו הטעם שאין גובים מהיתומים הוא מחשש צררי ולא משום חשש שובר, ואם כן, מה הסברא לומר שעל צררי שזה חשש יותר גדול הדין שלא חוששים ומשום שלא יהא כל אחד וכו' ואילו על שובר הוקשה לו שלא יועיל טעם זה.

שדה שאינה שלו [של אביהם], שכיון שהעדים מעידים⁽²⁴⁾ שגזולה היא בידו, מוציאים אותה, ואין מעמידים אפוטרופוס שישתדל למצוא עדים להכחיש את העדים האלו, דכיון שהם מעידים עכשיו שהיא גזולה, אחזוקי סהדי בשקרי [להחזיק עדים בשקר] לא מחזקינן!

— מוקמינן [מעמידין] אפוטרופוס, דאמרי נהרדעי: ככולהו נזקיין ומעמידין אפוטרופוס, לבר מנמצאת שדה שאינה שלו, דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן! [נתבאר על פי הר"ן כתובות נט. מדפי הר"ף].

אמר רב אשי: הילכך, אודקוקי לנכסי יתומים קטנים לא מזדקקינן, דהא אמר רבא הלכתא אין נזקיין!

מתניתין:

המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה שעדיין לא גירשה, רבי אליעזר אומר: כיון שדין האשה לגבות כתובתה אף מן ההקדש [שהרי נכסיו נשתעבדו לה], על כן: כשיגרשנה ידור⁽²⁵⁾ הנאה מן האשה, כדי

ואי מזדקקינן [וכשמזדקקים] — כגון שחייב מודה, או שמתה ומית בשמתיה, או שאמר "תנו" בין בשדה זו בין בשדה סתם

כתב שחייב מודה מדובר דווקא שהעדים העידו בבית דין כבר בחיי האב שהוא הודה, אבל לאחר מיתה אינם יכולים להעיד משום שאין מעידים על הקטן.

אך הביא השפת אמת שהסמ"ע כתב שכשחייב מודה זה כמו צוואה, ובצוואה דעת הרמ"א שמקבלים עדות על קטנים, ואולי זוהי גם כוונת התוספות.

ובעולת שלמה תירץ, שכאשר גובים מהלוה עצמו זה מפני שהוא חייב, ובזה גם כשנתן צררי החוב עדיין קיים רק שיכול הלוה לומר שיגבו את הצררי עבור החוב, וכיון שהחוב ודאי והצררי ספק אין הלוה יכול להפטר בחשש צררי ולכן גובים מהלוה שלא בפניו, ורק ביתומים מועיל חשש צררי לפטור אותם כיון שכל חיובם הוא מחמת שעבוד נכסים, ואם נתן הלוה צררי שוב בטל שעבוד הנכסים.

25. הקשו התוספות, מדוע הבעל נודר הנאה, והרי האשה היא זו שגובה מההקדש ואם כן, ראוי לקנוס אותה שהיא תדור הנאה מהבעל? ותירצו התוספות, שהיות והוא המגרש אותו ראוי לקנוס.

והגרא"מ הורוביץ תירץ, שאת האשה לא שייך להדיר כי הרי האשה מתגרשת בעל כרחה, ותוכל האשה לומר שאינה יודעת אם הבעל גירש אותה בהערמה או לא.

ולכן תיקנו שהבעל ידור הנאה והיות שהגט תלוי בו הרי הוא תמיד יודע אם מגרש באמת או לשם הערמה.

24. וביארו התוספות, שאף על פי שלא מקבלים עדות על קטנים משום שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין, מכל מקום אפשר לקבל כאן עדים שאביו של הקטן גזל את השדה כיון שהדבר ברור בלי ספק ותחילת התביעה היא על האב ולא על הקטן.

ובחייב מודה, שמבואר בגמרא שגובים מהיתומים, מבארים התוספות, שאפשר לקבל אפילו אחרי מיתת האב את העדים שמעידים שהאב הודה, כיון שזה דבר ברור בלי ספק ומקבלים עדות על הקטנים.

אך השפת אמת הביא שהטור בשם הרא"ש